

geven in de
zou maar een
in dit laatste

rouw Kuypert
aandoel. In
Prael" zit een
verstaanbaar
uit het boek

verhaal" na te
aarin dit alles
het is de ver-
omgeving kon

pond, de oude
woningst en
zooveel te
in het groote
even van Ste-
n oom Joris.
den eeredienst
pote, krachtige
huis in stand!
in den ouden
kunnen hand-

geen vreemde.
bij hoort. De
akken burger-
ten ten doode
gsg, verschijnt
In een andere
Cor Klaphek
hebben, en

ot verdwijning.
huizen worden

op der dingen.
in Joris Praet.
aan het begin
t' kinderjaren.
je, en luistert
menschen. Na
an, brengt wat
„Iets dat het
es, in waardij
namelijk harer
Praet behoort
d te stuiten.

chter de thee-
zeide. In zijn
binnen, gelijk
een veulentje,
tel met oog-
der voeren zou.
grimmig ver-
maar roepen:
gens een groot
gestraft wor-
as eigenlijk het
en, als 't maar
an ook wezen
dat toorn en
ouden, zoodat
k een mensch
rak voor zijn
ui neer. Want
van de dingen
od der wrake
ijzens met een
en was Joris
begrip. Doch
niet bij Jezus

en voor Joris
in dezen ex-
mbere, zwarte
s dat Joris een
dsdienst. Maar
eet met angst,
n „t'volk van
hem tenslotte
rt godsdienst-
s martelaar te
en het stadje.
erker dan de
Aan het einde
is het, die de

aar ironie, als
"teekent! Zij
overgeestelijk-
is. „Niemand
de Schrikkel-
ellijk vandaan
stantische her-
uultjes, welke,
tinloos klotse-
duister water.
ent van eigen
s Hooglied de
e van particu-
et bevinding."
zoo onder den
? In de sfeer
nen aanvaard-
re vormen en
duwen achter

een kaarsvlam grillig en grotesk op den wand
vallen.

En daarom, hoe veelbeteekenend is het hoofd-
stuk dat tot titel draagt: „De doode kleine stad”!
Een klein kunstwerk op zich zelf vormen deze vijf
bladzijden. Een donkere, geheimzinnige schoon-
heid gloeit door de woorden heen. Men leest en
herleest het, en voelt de beklemming van onuit-
gesproken dingen. Wel verre is het er vandaan,
dat dit hoofdstuk gemist had kunnen worden! Het
geeft de sleutel tot het verhaal. Hierin spreekt
de schrijver het uit: „De geest der doode stad
kweekt zonderlingen”. En hóézeer mevr. Kuypert-
van Oordt ook haar liefde geschonken heeft aan
deze menschen en hun huizen, zij moet het er-
kennen aan het einde van dit hoofdstuk: — „De
dode stad is niet goed meer, voor niemand; al
te zeer is haar tijd voorbij. Zij deugt niet meer,
noch voor de zwakken, noch voor de sterken. De
sterken staan tegen haar op, de zwakken worden
zwakzinnig.”

Dit hoofdstuk behoort, met „De geschiedenis van
Amieke”, tot de beste gedeelten van het boek.
Men zou nog veel méér willen citeeren, om toch
een duidelijk beeld te geven van de schoonheid
van dit werk. Hoe is elk détail verantwoord! Hier
is iemand aan het woord, die „het heerlijk am-
bach” volkomen beheerscht.

We kunnen ons indenken, dat een auteur, die het
werk van mevr. Kuypert-van Oordt leest, tot een
confrontatie komt die hem tot zichzelf doet zeg-
gen: „nu, leg jij je pen maar neer!” Tot zijn troost
moge hij dan echter bedenken dat een madeliefje
evenveel recht tot bloeien heeft als een orchidee.
Madeliefjes zijn zelfs voor méér menschen bereik-
baar.

Met „Een martelaarskroon voor Joris Praet”
heeft mevr. Kuypert-van Oordt onze Christelijke
letteren zéér verrijkt.

M. GR. GILHUIS—SMITSKAMP.

UIT DE HISTORIE

Schetsen uit den Reformatietijd

door P. Brouwer.

(In leven redacteur van Friesch Dagblad.)

Psalmgezang en Geloofsbelijdenis.

I.

In den avond van den 29en September 1561, te
acht ure ongeveer, liep een aantal mannen en
vrouwen, burgers der stad zoowel als vreemde-
lingen, door de straten van Doornik, een der
hoofdsteden van het aloude graafschap Henegou-
wen. Zonder ook maar eenigszins de orde te
verstoren, was het toch blijkbaar hun doel, de
aandacht der burgerij te trekken, die hun dan ook
ruimschoots ten deel viel, niet het minst, wijl ze,
nu eens stilstaande, dan weer hun wandeling
voortzettend, af en toe een der psalmen van Marot
aanhieven.

Twee uren lang duurde deze ommeegang; de
zonderlingste „processie”, die de burgerij nog ooit
had aanschouwd, maar die door den ernst en ge-
loofsmoed der „betoogers” en door de aangrij-
pende prediking, die daar uitging van het plechtig
psalmgezang, diepen indruk maakte. Hoewel het
bestuur der stad, vreezende voor een kwaden
naam te Brussel, alle mogelijke voorzorgsmaat-
regelen nam, om in 't vervolg dergelijke „onge-
regeligheden” te voorkomen, gebeurde den vol-
genden avond precies hetzelfde, zonder dat een
der deelnemers werd gevat — wel een bewijs, dat
de burgerij er niet aan dacht deze rustige lieden
ook maar iets in den weg te leggen.

Toen echter nam de bevelhebber van het Kas-
teel, Floris de Montigny, de zaak in handen; nam
afdoende besluiten, waardoor zulke „troebelen”
direct konden worden onderdrukt en stelde een
onderzoek in naar de „schuldigen”, die op zoo
opzienbare wijze de plakaten des Konings
hadden durven overtreden. Hij achtte het onnoodig
van een en ander de Landvoogdes in te lichten,
maar het gebeurde kon in Brussel niet verborgen
blijven. Margaretha vond het feit ernstig genoeg,
om een speciale commissie van drie leden, met
Montigny aan 't hoofd, een uitvoerig onderzoek
op te dragen, waarvan de uitkomsten haar, stuks-
gewijze, schriftelijk moesten worden medegedeeld.

Binnen enkele dagen hadden commissarissen
hun werk aangevangen. Gelukte het hun in 't eerst
niet, groote vorderingen te maken, na een paar
weken kregen ze een draad in handen, weldra
meer en toen volgde de eene ontdekking op de
andere; werden telkens nieuwe personen in voor-
loopige hechtenis gesteld en ondervraagd en bleek
alra, dat de Landvoogdes een fijnen neus had
gehad, toen ze meende, dat de zaak wel een
onderzoek waard zou zijn.

Uit dat onderzoek bleek toch niet minder, dan
dat te Doornik een gevestigde, vrij talrijke, goed
georganiseerde gemeente bestond van gereformeer-
den; die eigen opzieners had, een eigen, georden-

den leeraar bezat; geregeld haar samenkomsten
hield en met andere soortgelijke gemeenten, vooral
in het zuiden des lands, in geregelde correspon-
dentie stond. Die ontdekking was wel een onder-
zoek waard!

De vijanden van Christus' Kerk draalden dan
ook niet, om er gebruik van te maken. Men kon nu
eens zien, dat de Koning en zijn dienaren gelijk
hadden, met zeer streng tegen deze calvinisten op
te treden. Neen, dat waren geen losse eenlingen,
die dwalende en verdwaasd loochenden wat de
Kerk leerde — ze waren veel erger! Ze vormden
met elkander een staatsgevaarlijke, geheime orga-
nisatie, die haar vertakkingen over het gansche
land uitbreidde en die slechts den gunstigen tijd
afwachtte, om haar slag te slaan en tegen de
gestelde machten zich openlijk te verzetten. Het
gebeurde te Doornik, waar een bepaalde groep
dezer eedgenooten zich met groote onbeschaamd-
heid in 't publiek tegen de koninklijke plakaten
verzette, was immers tekenend!

De lastertaal maakte indruk op de massa des
volks.

Nog zat er de schrik voor en de afkeer van de
Wederdoopers in, die immers door hun anar-
chistische woelingen den Staat in beroering had-
den gebracht en vijandig stonden tegen elke ge-
regeerde orde van zaken. De psalmzangers van
Doornik waren met wat slechten wil allicht op
één lijn te stellen met de Amsterdamsche naakt-
loopers... ja, de laster had vrij spel gekregen en
een gunstig terrein!

Nog was het onderzoek te Doornik in vollen
gang, toen daar in den nacht van 1 op 2 Novem-
ber iets gebeurde, dat al even ongewoon genoemd
mocht worden als het psalmzingen op de publieke
straat. Toen, in den morgen van den 2en Novem-
ber, de groote buitenpoort van het Kasteel zou
geopend worden, vonden de soldaten op de bin-
nenplaats een zorgvuldig gesloten en verzegeld pak-
ket, klaarblijkelijk in den nacht over den muur
geworpen.

Montigny, wien het pakket werd gebracht, vond
daarin tot zijn verbazing een uitvoerig klaagschrift
van de gemeente van Jezus Christus te Doornik,
onder het kruis, gericht aan de commissarissen
of, in hun afwezigheid, aan de Overheid der stad.
In dat geschrift geven de vervolgd te kennen,
dat zij niets anders leeren, dan wat van den be-
ginne aan door Jezus Christus en Zijne apostelen
gepredikt is; ze ontkennen met grooten nadruk,
dat ze belagers zouden zijn van de gemeene rust
of dat ze zouden willen rebelleren tegen den
Koning. Wat het openbaar gezang betreft, dat de
vervolgung uitlokte, zij zeggen het niet te kunnen
prijzen, al staan sommigen der hunnen daaraan
schuldig, maar ze beschuldigen hun vijanden, dit
optreden te hebben uitgelokt en heimelijk te heb-
ben aangemoedigd, opdat ze vat op hen zouden
hebben.

Opmerkelijk is ook, wat de vervolgd en zeggen
met betrekking tot hun aantal. „Meer dan de helft
der inwoners dezer stad en meer dan honderd-
duizend in het gansche land”, zijn naar dit ge-
tuigenis met hen dezelfde belijdenis toegedaan. Zij
wijzen er op, welk een ramp het zal zijn, voor
stad en land, als de vervolging met dezelfde streng-
heid wordt voortgezet. „Helaas! mijne heeren, wat
zult gij doen met zooveel duizenden personen van
beiderlei sekse, van allerlei leeftijd, mannen en
vrouwen, jongelingen en jongedochters, edellieden,
edelvrouwen en gezeten burgers, menschen van al-
lerlei staat en kwaliteit! Welk een wreedheid, om
die allen te willen vervolgen! De wateren der stad
zullen rood zien van het bloed; de zon zal ver-
duisterd worden door het vuur en den rook! Hoeveel
brandstapels en schavotten zullen dáár-
voor niet noodig zijn! Wat zal er worden van de
welvarende stad, wat van de welvaart des gan-
schen lands! Hoe zal het U te moede zijn, als gij
uw eigen bloedverwanten en vrienden ter straf-
plaats ziet henenleiden... Als gij op dezen weg
voortgaat, dan zal de Koning straks zonder onder-
danen zijn, want wij zijn veel sterker in getal, dan
gij denkt. Het is nu te laat, mijne heeren! en de
zaak is te ver gevorderd, dan dat gij zoudt kunnen
uitblussen het Evangelie en de kennis der waar-
heid. Nooit heeft het Evangelie het tegen de ver-
volgung afgelegd... Voor één der onzen, die ter
dood wordt gebracht, voegen zich honderd ande-
ren bij ons: gijzelven zijt er getuige van!”

Geen wonder, dat de commissarissen dit manne-
lijk-oortmoedig schrijven belangrijk genoeg achtten,
om het aan Margaretha op te zenden en een nauw-
keurig onderzoek instelden, wie toch wel de vaar-
dige penvoerder zijn mocht, die het voor de ge-
meente had opgesteld.

Met bijzonderen nadruk kwam het smeek- en
verweerschrift ook op tegen de verdenking, als
zouden de vervolgd zinnen op rebellie, gelijk
de Wederdoopers indertijd. Zij zeggen daarvan:
„God is ons getuige, hoe afkeerig we zijn van al
wat zweemt naar tumult en dat we het volk
leeren, geduldig te zijn en te bidden voor al zijn
vervolgers, hulpe wachtende uit den hemel, van-
waar ze ons ook beloofd is, overlatende de wrake
aan Hem, wien ze behoort: aan God, die ook
vergeving doen zal aan al degenen, die ons ver-
volgen. Ja, wij willen, dat gij weten zult, mijne
heeren! dat het land in de uiterste verwarring

zou zijn geraakt, als wij niet steeds ons uiterste
best hadden gedaan, om het volk in te loomen,
dat het niet in beweging geraakte.”

Aangrijpend was ook het slot van 't stuk:
„Maar indien gij niet wilt aflaten, zoo bidden
wij God, dat Hij ons genade geve, deze vervolging
geduldig te verdragen tot eere Zijns Naams; ge-
nade geve, dat wij, onschuldig zijnde, standvastig
in den dood mogen gaan en de hemel en de aarde
zullen getuigen zijn, dat gij ons uitroeit zonder
oorzaak!”

(Wordt vervolgd.)

Sweelinck's „dan sus, dan soo” en der Gerefor-
meerden „vijf of zes maal”)

door Jan Zwart.

I.

[Ter inleiding.

Toen de voor zooveel ontstellende mare door ons
land ging: Jan Zwart overleden, werd eenige dagen na
zijn in Jezus ontslapen een Herdenkingsdienst gebou-
den, waarin de redacteur van dit blad een woord van
gedachtenis sprak. De man, die voor duizenden van
Gereformeerde confessie een getuige was geweest van de
door hemzelf zoo scherp getoonde en doorleefde waar-
heid, dat het Calvinisme en de Kunst, wel verre van
vijanden, een macht vermochten te zijn in en voor een
wereld welke zich vergaapte aan „een in-armelijke
kunstverdwazing ter eener en een platte vermaakkunst
ter ander zijde” had een taak achtergelaten, aan de
voortzetting waarvan te werken, een lust en zware last
tevens mocht heeten.

Prof. Schilder verzocht mij na afloop van genoemde
plechtigheid, voor wat „De Reformatie” betreft, den
arbeid van mijn vader voort te willen zetten.

Wij gelooven dat er, zonder aan het werk van de
Heeren medewerkers Drs. Luyckenaar Francken, D.
Stroo en Mr A. Bouwman toe of af te willen doen, alle
reden toe is om in eersten aanloop een gedeelte van
mijn vaders schriftelijke nalatenschap in deze kolom-
men te plaatsen.

Niet alleen omdat daarmee tevens leiding wordt ge-
geven aan hen die zich willen aangord en om zijn levens-
wiel voort te zetten met de daad. Maar vooral, wijl
door studie en nog eens studie van hetgeen mijn vader
mocht geven, na eigen intense worsteling, in het bij-
zonder Onze Kerkzang en hoe wij eraan zijn gekomen,
wordt gevrijwaard van al te lichtvaardige terzijdestel-
ling door voorstanders van niet eens „oorspronkelijke
melodieën” en van aanslagen door medestanders van
„streng(?)” en „punten en komma's”, „rhythmisch” en
„naar de woorden” spelers van allerlei slag en scholing.

Zaandam.

S. ZWART Jzn.]

Laat mij U eerst even duidelijk maken wat het
„dan sus dan soo” van Sweelinck en der Gere-
formeerden „vijf of zes maal” beteekent.

Hoe ik aan die twee uitdrukkingen gekomen ben?

Ik vertel U eerst een kleurige gebeurtenis, een
levend staaltje van 17e eeuwse muziek en lees
u daarna voor een vrij zakelijke, nuchter-droge
Kerkeraadsresolutie.

„Mij gedenekt” — aldus Ds Baudartius, de gere-
formeerde Predikant van Zutphen, medevertaler van
den Staten Bijbel in zijn „Memorijen ofte Cort Ver-
hael der Gedenckweerdichste so kercklike als
werltlike Geschiedenissen van Nederland, Vrank-
rijk en nog vele andere landen van den Jaere
1603 tot in het Jaer 1624” — „dat ick eens met
eenighe goede vrienden, bij Meijster Jan Petersz.
Sweelinck mijne goeden vriend, gegaen zijnde, met
noch andere goede vrienden, in de maand van Mey,
ende hij aen het spelen op zijn Clave-cijmbel ghe-
comen zijnde, hetzelfde continueerde tot omtrent
middernacht, spelende onder anderen het liedeken
„Den lustelicken Mey is nu in synen
tijdt”, d'welck hij, soo ick goede memorye daer
van hebbe, wel op vijf- en twintigerley wy-
zen speelde, dan sus, dan soo. Als wij opstonden
ende onsen afscheijt wilden nemen, so badt hij ons,
wij soudon doch dit stuck noch hooren, dan dat
stuck, niet cunnende ophouden, also hij in een
seer soet humeur was, vermaeckende oock hem-
selven.”

U begrijpt nu wel, wat dat Sweelinck's „dan
sus dan soo” is. Namelijk: Sweelinck's kunst van
op veelderlei manier, vijf- en twintigerley wijzen,
een zangwijs „in alle vaten van de const te ver-
gieten”, zooals ze vroeger zeiden, te „varieeren”,
zooals wij het thans noemen.

En als vanzelf volgt nu ook der Gereformeer-
den „5 of 6 maal” dat U duidelijk wordt uit
hetgeen ik voorlees van het besluit dat men te
Dordrecht vanwege den Kerkeraad nam in het
jaar 1598, waarbij den orgelisten voor en na de
predicatie geboden werd te spelen, special: „ter-
stond na de predicatie met de psalmen te begin-
nen, en dit 5 of 6 maal te achtervolgen; En zoo
zij dan musicale stuckkens wilden spelen mogten
zij het doen, mits dat zij grave, stichtelijke stux-
kens speelden en motetten en lichtvaardige achter-
wege lieten.”

1) Referaat, grotendeels uitgesproken op den orgeldag voor
Nederlandsche Orgelkunst en -Historie, Woensdag 26 Sept.
1934, Groot Kerk, Bolsward.